

Dr. sc. Richard HAHNERT
professzor
Karl-Marx Egyetem
Jogtudományi Szekció
/Német Demokratikus Köztársaság, Leipzig/

A SZÖVETKEZETI TAGSÁG JOGI SZABÁLYOZÁSÁNAK PROBLÉMÁI AZ
NDK MEZŐGAZDASÁGI SZÖVETKEZETI JOGÁBAN

Őszinte szükségét érzem annak, hogy vendéglátóinknak, a szegedi József Attila Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kara Mezőgazdasági és Munkajogi Tanszékének, a Magyar Jogász Szövetség Szövetkezeti Jogász Tagozatának és a Termelőszövetkezetek Országos Tanácsa Elnökségének köszönetemet fejezzem ki e jelentős nemzetközi konferenciára történt meghívásért. Összejövetelünk és baráti vitánk folytatása egy az országaink között fennálló tradíciónak, amely alapvető közös érdekeinken, a mezőgazdasági termelőszövetkezeti jogot és kapcsolatos területeit érintő érdeklődésünkön a jogi problémák iránt alapszik. Történik ez mind országaink akadémiáin, mind egyetemein és főiskoláin. E konferenciák értékes ösztönzéseket nyújtottak a kutatás, a publikációk és az ifjúság oktatása-képzése számára; biztos vagyok abban is, hogy ennek a konferenciának is hasonlóan értékesek lesznek kihatásai.

Vitáinkon közös célkitűzésekből indulunk ki, amelyeket országainkban a mezőgazdaság számára állítottak fel, nevezetesen az, hogy a mezőgazdasági termelés kívánt fellendülését az üzemek együttműködésének, továbbá a mezőgazdaság és az ipar integrációjának segítségével intenzívebbé tegyük. A mezőgazdaság iparszerű módszerekre történő áttérése a szövetkezeti jog többféle megváltoztatását kíván-

ja, különösképpen a tagság alapvető jogviszonyai tekintetében. Csatlakozva a Veres dékán elvtárs fejtegetéseéhez, arról kívánok szólni, hogy miképpen szabályozták a tagság jogait és szövetkezeti jogalkotásban legujabban, a mezőgazdasági termelés fejlesztésének feltételei között. Itt pedig a következő előzményekből indulok ki:

1. Amíg a szövetkezeti tulajdon és a szövetkezeti parasztság osztálya létezik, fennáll szükségszerűen a tagság intézményes joga; ez a szövetkezeti parasztságnak a szövetkezetiileg szervezett mezőgazdaságban betöltött jogi helyzetének kifejezője és felöleli különösen a tagságnak egymás közötti, továbbá a szövetkezethez és az üzemek közötti kooperatív szervezetekhez való kapcsolatoknak.

2. Mivel a tagság a szövetkezeti termelési mód kifejezője, megváltozik a tagság jogi tartalma is megfelelően a szövetkezeti termelési mód változásai folytán megváltozott követelményeknek. Az intenzívebb mezőgazdasági termelés és az ezzel kapcsolatos üzemek közötti együttműködés megszünteti a tagságnak az egyes szövetkezetekre történő korlátozódását. Az iparszerű termelési módszerek bevezetésével végbemegy egy közeledés a szövetkezeti parasztság és a munkásosztály között, aminek az a következménye, hogy a munkások jogai és kötelességei is beolvadnak a tagsági jogok szabályozásába.

3. A tagság elemei mint komplex jogviszony - munka-, vezetési- és vagyoni viszonyok - hatásukban olymértékben változnak, amilyen mértékben a mezőgazdasági termelőszövetkezet fokozatosan áttér az iparszerű termelési módszerekre. Az NDK viszonyaira az jellemző, hogy a parasztság magántulajdonának társadalmasítása folytán keletkezett vagyoni viszonyok háttérbe szorulnak, anélkül azonban, hogy jelentőségüket teljesen elvesztették volna. Egyéb vagyoni kapcsolatok, főleg a személyi háztartással kap-

csolatosak ezzel szemben nagyobb jelentőségre tesznek szert.

Az NDK-ban a növénytermesztő és állattenyésztő mezőgazdasági termelőszövetkezetek 1977 évben jogerőre emelkedett mintaalapszabályai abból az ismert jogalapról indulnak ki, hogy a tagság tartós, alapvetően az egész életre szóló jogviszony. A felvételtől csakugy mint eddig, kizárólag a közgyűlés dönt. A tagság megszüntetésére nézve az NDK mintaalapszabályai abból a megfontolásból indulnak ki, hogy a tagság megszüntetése általában csakis a szövetkezeti parasztok és a vezetőség közötti kölcsönös megállapodás útján lehetséges. Az NDK új mintaalapszabályaiban a következő új tényálladékok szerepelnek: ha valamely szövetkezeti paraszt a mezőgazdaság, erdőgazdaság vagy élelmiszergazdaság más üzemében kíván dolgozni, ez a vezetőséggel történő megállapodás alapján lehetséges. Ha az új munkahely is mezőgazdasági termelőszövetkezet, úgy a két szövetkezet és a tag megegyezése alapján a tagsági viszonyt a közgyűlés határozata szerint átruházzák az új szövetkezetre. Az NDK mintaalapszabályai így esetben - eltérően az új felvételektől - a "tagság folytatásáról" beszélnek. Ha egy szövetkezeti paraszt szándéka, hogy a mező-, erdő- vagy élelmiszergazdaságon kívül végezzen hivatásszerű tevékenységet, akkor a tagsági viszony a vezetőség és tag kétoldalu megegyezése alapján megszüntethető. A közgyűlés az ilyen megegyezést nem érvénytelenítheti. A gyakorlatból kitűnik, hogy a tagságnak ilyen megegyezéssel történő megszüntetése - amely nyilvánvalóan egy szerződéses munkajogi viszony megszüntetésére támaszkodik - alkalmas arra, hogy a szövetkezetből való kilépésből keletkező mindenféle problémát tisztázni lehessen. A tagsági viszony megszüntetése az esetek zömében ilyen megállapodások alapján történik. Amennyiben a szövetkezeti vezetőséggel nem sikerül a tagnak megegyeznie, joga van a tagnak, hogy kilépési szándék-

kát a közgyűlés elé terjessze, amelynek 4 hónapon belül döntenie kell.

Az is együtt jár az együttműködési kapcsolatok elmélyítésével, hogy a szövetkezeti parasztok állandóan vagy átmenetileg más mezőgazdasági üzemekben, vagy akár a népgazdaság más ágazatiban dolgozzanak. Az NDK-ban a növénytermesztő és állattenyésztő üzemek munkamegosztáson alapuló együttműködésének feltételei között szükséges pl., hogy a növénytermesztő mezőgazdasági termelőszövetkezetek tagjai a téli hónapokban dolgozzanak. Erre a célra és egyéb esetekre nézve is kifejlesztették és meghatározták a mintaalapszabályok a kiküldetési rendszert. Meghatározzák az alapszabályok, hogy más szövetkezetekbe vagy állami gazdaságokba, egyéb intézményekhez stb. kiküldött szövetkezeti parasztok e tevékenységük kifejtésével a saját szövetkezetükkel szemben fennálló köteleességeket teljesítik. A kiküldetés a szövetkezet vezetősége, a szövetkezeti parasztok és egyéb üzemek közötti írásbeli megállapodás alapján jön létre. A kiküldöttek saját szövetkezetükkel szemben megtartják a személyes használatu föld, a háztáji állattartás és a haszonrészesedés iránti igényjogosultságukat a közgyűlés határozatai alapján.

A Veres kartárs által előadásában említett tézis, mely szerint a munkások jogai és kötelességei fokozatosan beleolvadnak a mezőgazdasági szövetkezeti jogba, - az NDK szövetkezeti jogszabályai szempontjából tökéletesen beigazolódik. Ez a beolvadás pl. a munkaviszonyok és szociális viszonyok alakulásában is megmutatkozik. A jogszabály úgy határoz, hogy a szövetkezeti parasztok teljesítménybérezése és premizálása tekintetében a közgyűlés a munkásoknak hasonló teljesítményekért nyújtott javadalmazása, a társadalmilag indokolt relációk figyelembevételével dönt.

Amennyiben valamely szövetkezeti paraszt a mezőgazdasági termelőszövetkezetnek vétkesen kárt okoz, a munkásokra vonatkozó jogszabályokat kell a kártérítési kötelezettség vonatkozásában a szövetkezeti parasztokra nézve is alkalmazni.

Meglehetősen gyakran - különösen szociálpolitikai vonatkozásban - a szövetkezeti parasztokra is ugyanazok a jogok érvényesek, mint a munkásoknál. Példák erre az egészségvédelmi, munkavédelmi és tűzvédelmi előírások, a betegség, baleset vagy vesztettség alá helyezés miatti munkaképtelenség folytán a társadalombiztosítás, valamint a többműszakos dolgozók és a két-háromgyermekes dolgozó anyák munkaidejének a szabályozása. Egyéb esetekben köteles a mezőgazdasági termelőszövetkezet a szükséges előfeltételek megteremtése után a munkásokra vonatkozó jogszabályokra támaszkodva, meghozni a megfelelő határozatokat. Vonatkozik ez például a különböző fizetett szabadságokra vagy az éjszakai munkapótlékokra.

A munkajog előírásainak a mezőgazdasági szövetkezeti jog által történt átvétele a szövetkezeti tulajdon további társadalmasításán alapszik és megfelel ama ténynek, hogy a népi tulajdon és a szövetkezeti tulajdon minőségileg egységes szocialista jelleggel bír. Ugyanakkor viszont ki kell hangsúlyozni, hogy e jogoknak és köteleességeknek a szövetkezeti jogba történő átvételét nem szabad önkényesen siettetni és hogy a szövetkezeti tulajdon által keletkezett specifikus jellegzetességeknek a szövetkezeti parasztság jogállásában továbbra is fenn kell maradniuk.